

Rozvíjení klíčových kompetencí v učebnicích českého jazyka pro 4. ročník (Český jazyk 4, Pracovní sešit 1 a 2)

Název a vymezení kompetence v RVP

Kompetence k učení –
umožnit žákům osvojit si strategie učení a motivovat je pro celoživotní učení.

Naplnění v učebnicích ČJ pro 4. ročník

Učebnice umožňuje vést žáka k samostatnosti při volbě vhodného způsobu učení, neboť obsahuje nejrozličnější typy souvislých textů, zprostředkovává učivo různými metodami (nejčastěji indukčně), upevňuje a procvičuje učivo různými typy úloh. U mnohých úloh má žák možnost si svou činnost rozplánovat (pomáhají mu vyznačené jednotlivé body zadání úlohy), což podporuje (stejně tak jako témata blízká životu žáků) jeho motivaci.
K vyhledávání informací a dalším činnostem důležitým pro celoživotní učení (např. využití vědomostí a dovedností v běžném životě) podněcují žáky mnohá zadání v rámcích.

Kompetence k řešení problémů –
podněcovat žáky k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů.

Učebnice obsahuje problémové úlohy (týkající se především třídění různých jazykových jevů, hledání společných znaků jevů apod.), ale též v rámci textů různých stylů uvádí žáky do různých životních situací. Žáci mají možnost uplatňovat své názory na řešení situací, docházet k různým řešením a porovnávat jejich výhody a nevýhody, odhalovat fakta a uvědomovat si své i cizí názory a domněnky.

Kompetence komunikativní –
vést žáky k všestranné, účinné a otevřené komunikaci.

Učebnice rozvíjí všechny komunikační dovednosti, tj. produktivní i receptivní (není opomenuto ani naslouchání). Prostor je věnován tradičním slohovým útvarům, ale mj. také konfliktu a jeho řešení a manipulaci.

Kompetence sociální a personální – učit žáky pečovat o své zdraví, chránit ho a být za ně zodpovědný, projevovali pozitivní city; rozvíjet vnímavost k lidem, prostředí i k přírodě a schopnost spolupracovat a respektovat úspěchy vlastní i druhých.

Výchozí texty nabízejí žákům možnost zamyslet se nad hodnotami spojenými se zdravím a s bezpečím, s životem a se životním stylem. Svě osobní zkušenosti nebo zkušenosti svých blízkých žáci uplatňují ve vlastních textech (mluvených i psaných), rozsáhlejších a kompozičně propracovanějších. Různé typy cvičení umožňují pracovat nejrozličnějšími formami práce, během nichž si žáci prohlubují různorodé způsoby komunikace.

Kompetence občanské –
připravovat žáky, aby se projevovali jako svěbytné, svobodné a zodpovědné osobnosti, uplatňovali svá práva a plnili své povinnosti; vést je k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám, učit se žít společně s ostatními lidmi.

Rozmanitými formami práce s učebnicí jsou žáci vedeni k sounáležitosti s třídním kolektivem, současně se však učí hodnotit a oceňovat nápady a návrhy ostatních a chovat se vhodně k ostatním. Nedílnou součástí je nácvik dovednosti umět uplatnit svá práva. Zamýšlení se nad některými výchozími texty i texty cvičení vede žáky k toleranci vůči druhým lidem a kulturám.
Texty z médií umožňují žákům vyjádřit jejich vlastní názor k aktuálním společenským problémům.

Kompetence pracovní –
pomáhat žákům poznávat a rozvíjet vlastní schopnosti v souladu s reálnými možnostmi a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o vlastní životní a profesní orientaci.

Žáci se učí plánovat vlastní práci a účelně ji organizovat. Prostřednictvím některých textů se seznamují s různými obory lidské činnosti a jejími výsledky. Uvědomují si její význam pro sebe i ostatní. Seznámení s některými obory umožní žákům představu o jejich budoucí profesní orientaci. Některé texty mohou žáci využít pro skutečnou činnost a ověřit si, do jaké míry jsou už schopni bezpečně a účelně používat materiály, nástroje a vybavení.

Přehled očekávaných výstupů v učebnicích českého jazyka pro 4. ročník

Výstupy stanovené RVP

KOMUNIKAČNÍ A SLOHOVÁ VÝCHOVA

Žák:

- čte s porozuměním přiměřeně náročné texty potichu i nahlas;
- rozlišuje podstatné a okrajové informace v textu vhodném pro daný věk, podstatné informace zaznamenává;
- posuzuje úplnost či neúplnost jednoduchého sdělení;
- reprodukuje obsah přiměřeně složitého sdělení a zapamatuje si z něj podstatná fakta;
- vede správně dialog, telefonický rozhovor, zanechá vzkaz na záznamníku;
- rozpoznává manipulativní komunikaci v reklamě;
- volí náležitou intonaci, přízvuk, pauzy a tempo podle svého komunikačního záměru;
- rozlišuje spisovnou a nespisovnou výslovnost a vhodně ji užívá podle komunikační situace;
- píše správně po stránce obsahové i formální jednoduché komunikační žánry;
- sestaví osnovu vyprávění a na jejím základě vytváří krátký mluvený nebo písemný projev s dodržáním časové posloupnosti.

JAZYKOVÁ VÝCHOVA

Žák:

- porovnává významy slov, zvláště slova stejného nebo podobného významu a slova vícevýznamová;
- rozlišuje ve slově kořen, část příponovou, předponovou a koncovku;
- určuje slovní druhy plnovýznamových slov a využívá je v gramaticky správných tvarech ve svém mluveném projevu;
- rozlišuje slova spisovná a jejich nespisovné tvary;
- vyhledává základní skladební dvojici a v neúplné základní skladební dvojici označuje základ věty;
- odlišuje větu jednoduchou a souvětí, vhodně změní větu jednoduchou v souvětí;
- užívá vhodných spojovacích výrazů, podle potřeby projevu je obměňuje;
- píše správně i/y ve slovech po obojetných souhláskách;
- zvládá základní příklady syntaktického pravopisu.

Výstupy stanovené autory učebnice

4. ročník (pokračují aktivity z 2. a 3. ročníku, přistupují nové): Rozumíme si opravdu?

1. Složka komunikačně-slohová

Za informacemi nacházíme autora, adresáta a situaci

Žák:

- si začíná uvědomovat, že každé sdělování je souhra dvou partnerů v určité situaci;
- dokáže vést rozhovor, uplatnit se v diskusi, naslouchat, vyjádřit vzkaz na záznamník;
- ovládá různé možnosti realizování omluvy a prosby;
- se učí rozpoznávat postavení, zájmy a záměry autora a adresáta, rozlišovat různé funkce vyjádření, mj. s ohledem na partnera a situaci;
- při mluvené komunikaci uplatňuje vhodně své vědomosti o větné melodii, přízvuku i tempu a pauzách;
- začíná odhalovat manipulaci, dokáže řešit jednoduché konflikty;
- dokáže vypravovat a popisovat (i činnosti) ústně i písemně s ohledem na adresáta a situaci;
- poznává další žánry krásné literatury a pokouší se o vlastní tvorbu.

2. Složka jazyková

Komunikace znamená kontakt a jednání.

Žák:

- poznává jazykové a jiné dorozumívací prostředky jako prostředky kontaktu s druhými a působení na ně;
- porovnává významy slov, uvědomuje si různé vztahy ve slovní zásobě;
- určí stavbu slova a využívá ji při odhalování významů slov i při pravopisu;
- vyhledává skladební dvojice, určí základ věty;
- píše správně i/y v kořeni;
- začíná psát i/y v příponách, dále v koncovech podstatných jmen a zakončeních sloves;
- píše správně interpunkční čárky v jednoduchých souvětích;
- poznává, jak vyjádření souvisí s komunikační situací; v této souvislosti si všímá možnosti využít různých výrazových prostředků;
- určuje mluvnické kategorie a vzory podstatných jmen (pád, číslo, rod) a mluvnické kategorie sloves (osoba, číslo, způsob, čas);
- volí vhodné prostředky národního jazyka (především s ohledem na spisovnost a nespisovnost);
- využívá vhodně vět jednoduchých a souvětí, v nich vhodné spojovací výrazy, analyzuje souvětí za pomoci vzorců;
- učí se užívat jazykových/výrazových prostředků vhodně se zřetelem k partnerovi a situaci; posuzovat užití jazykových/výrazových prostředků v textu se zřetelem k záměru autora a komunikační situaci, brát je v úvahu při interpretaci;
- dokáže se orientovat v kratším textu i knihách různých stylů – ovládá některé orientační prostředky;
- začíná odlišovat fakta od názorů a domněnek.